

ה שבוע בגליון

- אנוס רחמנא פטריה - ממה?
- להטיל ציצית בתכריכי המתים
- ההבדל בין ביטול עשה, לאיסור לא תעשה
- ציצית שנקרעה בשבת

ה שבוע בגליון

- מנהג שבירת כוס בחופה
- מזל טוב בחופה?
- הגנה על חייבי מיתות בזמננו

- התקופות השונות בתולדות הכותים
- הביורגריה של עוג מלך הבשן
- שמונה נכנסו לתיבת נח, תשעה יצאו ממנה
- שני עוג מלך הבשן!

דבר העורך

2 שבועות!!!

'גלינג' אחד לפני האחרון

אחי היקר,

יש לי כל כך הרבה מה לכתוב לך. המילים יוצאות מכלל שליטה, הן מתערבלות וחוגות סביב עצמן, עד שהן לובשות צורה ופושטות צורה. צריך לעשות בהן סדר. לכתוב הכל - אי אפשר. לא לכתוב מאומה - לעולם לא אסלח לעצמי על כך, לכן, תרשה לי לפנות אליך בגוף ראשון, כאילו אני כותב לך מכתב אישי, כך הדברים מקבלים צביון יותר רגוע, שלוו ובלתי סוער.

הנך כל כך יקר לליבי, עד שהיה ראוי שאערוך עבורך מכתב מהודר, אעטוף אותו בסרט, אארוז אותו במעטפה עבה, אכתוב את שמך באותיות זהב, ואשלח לך אותו על ידי שליח. לא, אביא לך אותו בעצמי.

אבל, במחשבה שניה, איני מסוגל להרשות לעצמי להמנע מלכתוב לך את השורות הבאות, אך ורק מפני שבחדלוני לא הצלחתי להכין עבורך את המכתב על תפארתו והדרו. לפיכך, אודה לך אם תיטול לידך את העלון, כמות שהוא, ותקרא בו.

דף נזא ואע"ג דמדרבנן הוא, כיון דכתיבא מזהר זהירי ביה

התקופות השונות בתולדות הכותים

סוגיית מעמדם של הכותים נידונה בסוגיות שונות בתלמוד, כמו גם בגמרתנו, והדיון בעניינם נחתם בתקופת ראשוני האמוראים, רבי אמי ורבי אסי (חולין נא): "עשאום נכרים גמורים". עוד קודם לכן אנו מוצאים, כי התנאים נחלקו במעמדם ההלכתי של הכותים (עיי' קידושין עה/ב - עה/א, עבודה זרה כו/ב ועוד). בשורות הבאות נתחקה אחר התהליך ההיסטורי אשר הוביל את הכותים לשפל המדרגה.

הכותים גרי צדק: הכותים היו נוכרים שהתגיירו והצטרפו לעם ישראל, לאחר שהקב"ה שילח בם דובים ואריות (ראה מלכים ב' יז/כה). התנאים נחלקו אם מפקד עשו כן, וממילא, גירותם לא חלה כלל, או שהם הצטרפו לעם ישראל מתוך הכרה בצדקת הדת היהודית. להלכה נפסק כי הם גרי אמת, ובשעה שקיבלו על עצמם דת ישראל, עשו כן בלב שלם. לאחר מכן הכותים הדרדרו ומשום כך, סוגיות רבות בתלמוד הוקדשו לבירור, באלו הלכות ודינים הכותים נאמנים.

בסוגייתנו מבואר, כי הכותים האמינו בהלכות ובדינים שתוקנו על ידי חכמים, ובלבד שהלכות אלו מופיעות בתנ"ך, וכגון, חכמים תקנו שיש לציין את הקברים, כדי שהכהנים לא ייכשלו וייטמאו מהם, והכותים קיבלו תקנה זו מפני שהיא מוזכרת בנביא.

ידיעה זו מערערת על המקובל, כי הכותים מאמינים בחמשה חומשי תורה בלבד והם כופרים גם בכל ספרי הנביאים, למעט בספר יהושע. רבי יעקב מעמדין, הלא הוא היעב"ץ, בהגהותיו לסוגייתנו, מצביע על שינוי זה, ולפיכך הוא מסיק, כי הדעה המקובלת השתרשה מ'ספרי חולי', אך לאמיתו של דבר, הכותים האמינו גם בספרי הנביאים.

ברם, המגיה על הגהות היעב"ץ תמה וכתב, כי אינו יודע מדוע היעב"ץ ייחס הנחה זו לספרי חול, אחר שהתנאים נחלקו בדבר (חולין דא), אם הכותים שמרו דווקא על הכתוב בתורה, או קיימו גם חלק ממצוות מדרבנן והיו בהם "זהירים ביותר".

מה, איפוא, אירע לכותים?

פתרון למבוכה זה נמצא בכתביו של רבי טוביה יהודה טביומי זצ"ל, אשר מוכיח, כי קורותיהם של הכותים מחולקים לשלוש תקופות. כאשר הם התגייירו, הם קיבלו על

לעילוי נשמת

מרת מלה (מחלה) זיסר ע"ה

בת ר' יוסף ז"ל נלב"ע י' אדר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחי'

נר ה'

נשמת אדם

הכנס יתקיים אי"ה

במוצאי שבת פרשת תרומה

אור לד' אדר א' ה'תשס"ה

באולמי "גני הדקל"

רח' עזרא 8 בני-ברק

בשעה 8:30 בערב

הודעה חשובה

כחלק מההערכות לקראת תחילת **מסכת ברכות**

יתקיים בעזה"ש

כנס מגידי שיעורים ארצי

בהשתתפות **מרנן ורבנן** **השלישי** **מגידי שיעור יקר!**

להמשך הפצת אור הדף היומי

עצמם תורה ומצוות במלואם. בתקופת התנאים מצבם התדרדר, עד שהם כפרו בחלקים נרחבים מן התורה, ועל תקופה זו נסובים הדיונים בתלמוד, לגבי נאמנותם של הכותים בהלכות שונות. בימי רבי אמי ורבי אסי החלה התקופה השלישית (ע"י חולין שס). בירושלמי (עבודה זרה פ"ה הל' ד') מסופר, כי הם נסכו את יינם לעבודה זרה, ובאותה תקופה רבי אבהו נשאל על ידי כותי: "אבותיכם היו מסתפקין בשלנו, אתם מפני מה אינכם מסתפקים ממנו", היינו: מדוע אתם מחמירים במגעכם עמנו, יותר מאבותיכם. רבי אבהו השיב לו: אבותיכם לא קלקלו מעשיהם, אתם קלקלתם מעשיכם" ("טל אורות" ח"ג עמ' ק"כ). או אז קבעו, כי אין הבדל בין כותי לבין נוכרי. מעניין לציין, כי בסוגייתנו טמון פרט נוסף על הכותים. הגמרא עוסקת בכך, שרש"י מפרש כי הוא כהן כותי. כיצד יתכן שכותי, שהוא גר, יהא כהן, הרי הכהונה עוברת מאב לבן מיני אהרן הכהן.

כהן כותי: בספר מלכים (שם כז) נאמר, כי מלך אשור הביא כהנים אל הכותים כדי להורות להם הלכות ודינים. יתכן, כי צאצאיהם נותרו בין הכותים וברבות הימים הם נהגו כמעשיהם. כך נוצר 'כהן כותי' (תוי"ט ולחם שמיר כאן, ועיי' קידושין עה"ב שלדעת התנאים שכותים גרי אמת, כהנים אלו היו כשרים).

דף סא/א סיחון ועוג בני אחיה

הביורגפיה של עוג מלך הבשן

עוג מלך הבשן מוכר היטב במקורותינו, החל מסיפור השרדותו על תיבת נח, וכלה בהריגתו על ידי משה רבינו עליו השלום. דומה, כי רב הנסתר על הגלוי בקורותיו של גיבור חייל זה, בעל גוף אדיר ממדים. מי הוא היה, מה סוד גובהו העצום, מניין בא לו שמו 'עוג', מה ייחוסו, ומי היו בני משפחתו. על כל אלו ועוד במאמר שלפנינו. גמרתנו מציינת, כי סיחון ועוג היו שני אחים, בנו של אחיה בר שמחזאי. כאשר בני ישראל באו בגבול ארץ סיחון ועוג, בדרכם לארץ ישראל, משה רבינו חשש מפני עוג בלבד, את אחיו סיחון הוא הרג בלא פחד. מעוג משה פחד, מפני שהוא שימש את אברהם אבינו ע"ה, והפסוק (בראשית יד/ג) "ויבוא הפליט ויגד לאברהם העברי", שלוט אחיינו נשבה, מיוחס אליו. הכינוי 'פליט' ניתן לו, על שם שהוא נפלט מדור המבול, אשר נעלמו כולם במצולות המבול.

במדרש (בראשית רבתי פרשת בראשית) מסופר, כי שני מלאכים בשם 'שמחזאי' ו'עזאל' נוכחו בעצבונו, כביכול, של הקב"ה על חטאי האדם, והם ביקשו "תן לנו רשות ונדור עם הבריות ותראה איך אנו מקדשים את שמך". הם ירדו לעולם הזה, התפתו לישא נשים, הולידו בנים ובנות וחטאו בחטאים כבני אדם. אחד מבניו של 'שמחזאי' היה 'אחיה', אשר הוליד את 'עוג' ו'סיחון', שני הענקים.

שמונה נכנסו לתיבת נח, תשעה יצאו ממנה: הגאון רבי דוד לוריא זצ"ל (בביאורו על פרקי דר"א פרק ט"ז אות נ"ג), משווה בין גמרות ומדרשים על חייו המרתקים של עוג. בפרקי דרבי אליעזר מבואר, כי כאשר החל המבול לבוא על הארץ, עוג טיפס על סולמות תיבת נח, ונשבע לו, כי אם יצילנו יהיה עבדו לעולם. נח אשר ידע כי מי המבול רותחים, הבין כי הקב"ה חפץ בחייו של 'עוג', שאם לא כן, כיצד אינו נכווה ממי המבול, ולפיכך הוא פער חלון בדופן התיבה, דרכו הוא העביר לו מזון, וכך ניצל עוג (ועיי' רש"י בסוגייתנו, ומהרש"א). אחיו סיחון, היכן היה בימי המבול? בעלי התוספות מביאים בשם רבנו יחיאל בר יוסף, כי אמו של עוג נישאה לחם בן נח בעודה מעוברת, והיא נכנסה לתיבה עם נח, כפי שיתר נשות בניו נכנסו לתיבה, ובעת שהתיבה שטה על פני המים, נולד 'סיחון'.

הרד"ל מביא בשם התוספות ישנים, כי הקב"ה הציל את עוג, כדי שהדורות הבאים יחזו בגודלו העצום, ויקבלו מושג על עוצמת המבול, שאחיו הענקיים לא ניצלו הימנו. ככל הנראה, עוג קיים את הבטחתו והוא עבר בירושה לבני נח ולבניהם אחריהם ושמם כעבד, עד שהמלך נמרוד ירשו מאביו.

בעוד בגמרתנו מסופר, כאמור, כי ההכרות הראשונה של אברהם אבינו עם עוג היתה, כאשר עוג הודיע לו כי לוט נשבה, הרי שבפרקי דרבי אליעזר (שם) נאמר, כי עשרה דורות לאחר המבול, כאשר אברהם אבינו ע"ה יצא מכבשן האש, כל הנכבדים שנוכחו בנס הנפלא, העניקו לו מתנות יקרות ערך, ביניהם נמרוד, אשר העביר את עבדו עצום המימדים לאברהם אבינו. אליעזר עבד אברהם, אשר עליו הוא סמך כל כך, הוא לא אחר מאשר עוג, ולאחר שעוג הביא את רבקה לבית אברהם כדי שיצחק ישאנה, הוא שוחרר לחופשי. לאחר מכן הוא התמנה למלך הבשן, וכיהן במשרתו שנים רבות, עד שקרא תיגר על ישראל ונפל בחרבו של משה (ועיי' ברבינו בחי' סוף פרשת חקת).

שני עוג מלך הבשן: בעלי התוספות בפירושם לתורה (בראשית כד/לט) תמיהים, הרי 'עוג' ניצל מן המבול מפני שלא הצטרף לחטאיהם, ולאחר מכן שימש את אברהם נאמנה, כיצד,

שלום לך.

אני רוצה להעלות נושא חשוב מאד.

לא, אינני מתכוון לבקש ממך סף.

לא צריך כסף? צריך, אווהה, יש באמת הרבה צרכים, אבל הפעם הזו איננו מדברים על הצרכים של אנשים אחרים, כי אם על הצרכים של... שלך. כן, פשוט, חד, קצר וקולע.

תרשה לי.

בדמיני אני רואה אותך מתגורר במקום שקט. ברכה משמים. עצים גבוהים, בתים נמוכים, גינות נוי מפעפ, ירק בכל פינה, אוויר הרים צלול כיון, בקיצור, מה שתמיד רצית.

באמת יפה, איכות חיים.

לא כל אחד מגיע כל כך מהר לכל כך הרבה.

אבל זה הכל?

אחי. בינינו לבין עצמנו, כאשר אנו מהרהרים על חייו, הראשית לכל אנו נזכרים בילדיו. הקטנים והגדולים. אלו שכבר פרחו והנצו, ואלו שעדיין כרוכים אחר סינר אמם. כולם ילדיו הקטנים, היו ויהיו עד מאה ועשרים.

אנחנו רוצים עבורם את הטוב ביותר. איננו מסוגלים אפילו לחשוב על דבר מה פחות מכך. זה טבעי, זה אנושי, כך צריך להיות.

ובכן, בא נחשוב רגע קט, מה אתה רוצה.

אתה רוצה שהבן שלך יהיה...

מה? מה אתה רוצה שהוא יהיה? תגיד, אני רוצה שהבן שלי יהיה...

אתה לא צריך לענות. אין יהודי שיענה תשובה אחרת. "אני רוצה שהבן שלי יגדל ליהודי כשר שומר תורה ומצוות, וימשיך בדרך אבותיו".

אמרת ככה אמרת הכל.

אם אתה רוצה שהוא ילך בדרך אבותיו, דומה, כי גם אתה צריך ללכת בדרך אבותיך, אחרת - איך הוא יידע את הדרך?

אתה חושב שאני צודק, נכון? אני רואה על הפנים שלך.

אתה עוד לא יודע לאן אני חותר, עוד מעט, תיכף, תרשה לפני כן לספר לך סיפור קטן, כדי להפיג את המתח.

פעם, לפני הרבה שנים, אי שם ברוסיה הלבנה, שוטט לו יהודי נודד מכפר לעיירה ומעיירה למושב, כדי לתעד את חיי היהודים במקומותיהם השונים.

ברישומיו מאותם הימים נותר סיפור מדהים, ובה היו דבריו:

פסעתי בדרך, בין פליישטוק לבנלווסעל, והבחנתי בעיירה קטנה ונדחה, עליה לא שמעתי מעודי. מיד החשתי פעמי אל העיירה, וכעבור זמן לא רב כבר הבחנתי היטב בבתים ובבית העלמין שבשערי העיירה.

מנה מעניין עשו להם אנשים אלו, הרהרתי לעצמי, למקם את בית העלמין במבואות העיירה, לקיים את הנאמר "דע מאין באת ולאן אתה הולך". יפה.

התקרבתי אל בית הקברות, ומעי חמרמרו.

ראיתי מצבה לבנה, ועליה המילים הבאות:

**פה נטמן בעלי, אבינו, סבינו ואחינו
הרב זנוויל ב"ר פנחס ז"ל
נלב"ע בן י"ב שנה
כי הם חיינו
ת.נ.צ.ב.ה.**

חיש מהר חלצתי את משקפי מעל אפי, שפשתי אותן בשלג הקר, ולהוותי נוכחתי כי לא טעיתי, תחת המצבה הזו שוכב סבא בן שנים עשרה! **המשכתי** הלאה ברגליים כושלות, וכאשר קראתי את המצבה הבאה, כבר לא הייתי מסוגל לעמוד. קרסתי על הדרך ובעיניים קמוות הבטתי במצבה הבאה:

פ.נ. סב זקנינו

תקליטור "מאורות הש"ס"

על מסכת נדה דף נ"ח – ע"ג לצפיה + MP3

להזמנות: 1800-500-151

Les Cd Rom en langue frannause sont disponibles au: 03-6168939

הדף היומי

רבי משולם ב"ר זבולון ז"ל נלב"ע בשיבה טובה בן ה' שנה כי הם חייו ת.נ.צ.ב.ה

הייתי בטוח שנקלעתי לעיר רפאים, ששדים ורוחות שולטים בה, מלאכי חבלה מתגוררים בתוכה, ומכשפים ועטלפים מרחפים בין רחובותיה.

כמעט נמלטתי על נפשי כל עוד רוחי בקרבי, אך סקרנותי גברה על פחד. נכנסתי אל העיר. לא שדים ולא רוחות, לא מלאכי חבלה ולא מכשפים. יהודים טובים, חמים ומסורים, קיבלו את פני, הובילו אותי אל בית הכנסת האורחים, כיבדוני בכוס חמין, ואני שאלתי בוערת בקרבי, מה סודן של המצבות המוזרות ביותר שראיתי בימי חיי.

אני רוצה ללכת אל הרב, פניתי אל אחד האנשים ברחוב.

בבקשה, אתלווה אליך. **הרב**, זקנו הדור, פניו מאירות ומצחו קורן, הושיבני על כסא, ובטרם שאל לשלומי, הרצתי לפניו את קושייתי, "מה קורה פה בעיירה שלך, יסבי זקני נלביע בן ה' שנה", הכל בסדר אצלכם? **הרב** חייך, "בסדר בסדר, מעולם לא היה יותר בסדר".

לפני עשרים שנה, סיפר הרב, התמניתי לרבה של העיירה הזו. כל הקהל בא לבית הכנסת, ואני ניצלתי את ההזדמנות, ונשאתי דרשה חוצבת להבות על חשיבות לימוד התורה, שזה הדבר הכי חשוב בחיים, העיקר שלשמו באנו הנה. וכי לא כך אנו אומרים בכל יום: "כי הם חיינו ואורך ימינו". כלומר, יום שבו אדם למד תורה נחשב ליום שבו הוא חי, ויום שבו הוא לא למד תורה נחשב...

באותו לילה הופיעו אצלי ר' זנוויל ור' משולם, שניהם אנשים מבוגרים שחברים טובים היו מינקותם, והפקידו בידי את צוואתם לגבי סידור קבורתם. הם כתבו, כי מאחר שעד לאותו יום הם לא למדו תורה, ומיום זה ואילך הם מקבלים על עצמם להשתתף בשיעורי תורה, הם מבקשים שעל המצבה שלהם יירשם גילם לפי השנים שהם הספיקו להשתתף בשיעורי תורה! "כי הרב צודק, זה החיים, כל השאר זה שום דבר".

ר' זנוויל נפטר אחרי שתים עשרה שנים, ור' משולם נפטר אחרי חמש שנים.

פה נטמן סב זקנינו רבי משולם ב"ר זבולון ז"ל. **נלביע** בן ה' שנה.

את המילים "כי הם חיינו" אני הוספתי, חייך הרב.

אחי. אתה כבר יודע מה אני רוצה, או יותר נכון, מה אתה צריך.

תראה, אני מבטיח לך דבר אחד. לעולם לא אתקשר אליך הביתה לשאול אותך אם אתה מעוניין להשתתף בשיעור תורה, כפי שאני מתקשר אליך בבוקר להזכיר לך לשנות כוס קפה. **אבל**, חשבתי לעצמי, אולי אתה לא יודע, שבארצנו הקדושה יש שיעורי תורה רבים כל כך, בעברית, באנגלית, באדיש, בצרפתית, ברוסית, בעיון, בבוקר, באמצע הליכה, בבתי כנסת, בבתי מדרשות, בשיבות, בבתי ספר, בבתי חרושת, במקומות עבודה, במשרדים, לאחרונה גם בכותל המערבי, ובעצם, היכן לא? **אם** אתה מעוניין לברר פרטים, לשמוע יותר, לדעת עוד, נענה לך בראון **במוקד מאורות הדף היומי: 03-6164725**.

★ ★ ★

"אין מקום, אין מקום" דוחק בי האחראי הנמרץ על סידור הגליון לדפוס, אבל כשהוא קרא את הכתב הבא גם הוא נכנע.

הפעמון השביעי

לכבוד מאורות הדף היומי.

אני כל שבוע מקבל את העלון שלך.

מאז שהתחלתי עם הפעמון, הרגשתי שמשווא

בלב שלי זו קמעה.

הפעמון הראשון היה מעניין.

הפעמון השני החסיר לי פעימה קטנה, אבל,

הסתדרתי איתו...

הפעמון השלישי והרביעי היו מעניינים מאד...

החמישי, השישי חלפו ביעף.

כשהגיע הפעמון השביעי אמרתי לעצמי, אופס,

שארזו פחות משבעה שבועות, אוי ואבוי, אני

רוצה להשתתף בשיעור. מורי ורבי הרב

זילברשטיין שליט"א אמר לי פעם, שאפילו מי

איפוא, התגלגלו העניינים עד שמשו נאלץ להורגו. בעלי התוספות כתבים, כי אליעזר סיים את חייו כמלך הבשן, שנים רבות לפני שבני ישראל ביקשו לעבור דרך ארצו. או אז, ירש את כסאו מלך אחר, אשר נקרא 'עוג', כשמו של המלך המיתולוגי, כפי שבממלכת מצרים כל המלכים כונו על שם המלך הראשון, 'פרעה', והוא זה אשר נהרג על ידי משה.

לשיטת בעלי התוספות, שה'עוג' אשר נהרג על ידי משה, לא היה 'העוג' אשר ניצל ממי המבול, נותר רק לשער את גודלו האימתני של 'עוג' האמיתי...

עם זאת, הרד"ל מציין, כי דעת בעלי התוספות אינה תואמת את האמור במדרשים, כי העוג שנהרג על ידי משה הוא אליעזר עבד אברהם, וזו הסיבה שמשו רבינו נתיירא ממנו, עד שהקב"ה אמר לו (במדבר כא/לד) "אל תירא אותו". ואילו במסכת דרך ארץ זוטא (פרק א הל' י"ח) נאמר: "תשעה נכנסו בחייהם לגן עדן, ואילו הן, חנוך, אליהו ומשיח ואליעזר עבד אברהם..."

דמותו המסתורית של עוג, נותרה, איפוא, עלומה מאיתנו.

דף סא/ב גזרו על עטרות חתנים – סוטה מט/א. גיטין ז/א

מנהג שבירת כוס בחופה

בגמרתנו נאמר, כי לאחר חורבן בית המקדש, חז"ל תקנו שהחתנים לא ילבשו עטרות, והכלות לא תעטנה עטרות זהב וכסף, זאת, משום שאין ראוי להרבות בשמחה בשעה שבית מקדשנו חרב ושומם.

מזל טוב בחופה? בין התקנות הרבות אשר תוקנו זכר לחורבן, נפוץ מנהג שבירת הכוס בחופה (כלבו, הובא ברמ"א "שולחן ערוך" או"ח סי' תק"ס סעי' ב'). בימינו מקובל שהקהל קורא "מזל טוב" מיד לאחר שבירת הכוס, אך מעניין לגלות, כי גדולי עולם לא ראו מנהג זה בעין יפה. בעל ה"שדי חמד" (וי"ד מע' ז' אות י"ב) כותב: "והנה עתה רבים מעמי הארץ נהפך להם יגון לשמחה, ובשעת שבירת הכוס ימלא פיהם שחוק וצועקים מזל טוב, ולא ידעו כי במקום גילה שם תהא רעדה, לזכור חורבן ביתנו, ולשמחה מה זו עושה".

בעל "שולחן ערוך" (ח"ב דף ג') כתב ליישב מנהג זה, כי הוא נובע מן הרצון לסיים בדבר טוב, בסימן טוב ובמזל טוב, לפיכך הנהיגו לומר מזל טוב לאחר שבירת הכוס, כדי שהחופה תסתיים במזל טוב.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל אמר, כי יתכן שלאחר שכבר הועלה זכר חורבן המקדש וירושלים, מותר לקיים את מצוות שמחת החתן, וזה הוא מקור המנהג לקריאת מזל טוב מיד לאחר שבירת הכוס. עם זאת, הוא ציין, כי עדיין אינו מבין לאשורו מנהג זה ("ישמח לבי" עמ' קנ"ט).

מדברי הגאון מוילנא זצ"ל (ביאור הגר"א על השו"ע שם) עולה טעם שונה לחלוטין לשבירת הכוס תחת החופה - שלא יהא הציבור שמח יותר מדי ונראים כפורקי עול. כמקור לכך הוא מציין, את הגמרא (ברכות לא/א) המספרת, שאמורא שבר כוס זכוכית יקרה, כאשר הוא נוכח שהשמחה במסיבה מסויימת גולשת על גדותיה, בעלי התוספות (ד"ה "איייתי") מציינים על אתר: "מכאן נהגו לשבר זכוכית בנישואין!"

רבינו בית מדרשנו מעירים, כי לפי טעמו של הגר"א, אין לתמוה על מנהג העולם לקרוא "מזל טוב" לאחר שבירת הכוס, מפני ששבירת הכוס אינה זכר לחורבן, ואין כל מניעה להרבות שמחה מיד לאחר שבירתה. ברכת ה"מזל טוב", הרועמת עם סיום החופה, אינה מהווה, איפוא, סתירה, לשבירת הכוס.

דף סא/א לטמרינן מר

הגנה על חייבי מיתות בזמננו

אפרים, כך קראו לו לאותו יהודי אשר המהר"י עמדין מעיד עליו, כי ישר היה וטוב: "כי אני הכרתי לאיש ההוא, אפרים ע"ה, שהיה משכים לבית הכנסת שלי ושווה אחר השלמת התפילה, וכבר יצא כל איש לדרכו, האיש הטוב והישר הזה נתעכב עוד שעה באמירת תהלים ותחנונים".

באותה תקופה, בין שנת תצ"ו לשנת תצ"ז, רבני הקהילה וראשיה ביקשו להנהיג שכל חברי הקהילה יתפללו בבית הכנסת הגדול בלבד, אך ר' אפרים ביקש להמנע מכך, מפני שלטענתו חלק מן המתפללים שוחחו בעת התפילה, אך מחמת גזירת הקהילה הוא עבר להתפלל בבית הכנסת הגדול. והנה, בעודו מתאמץ להתרגל לאוירת בית הכנסת, הוא הבחין כי אורח נכנס לבית הכנסת בעיצומה של התפילה, מקטרתו בפיו, והוא מעלה עשן להנאתו! ויחר אפו של ר' אפרים, ויטול את המקטרת וישליכה ארצה. על טיבו של האורח אנו יכולים ללמוד מכך, שרעייתו של ר' אפרים הפכה לאלמנה ובניו ליתומים, בגין המקטרת המושפלת.

שוטרים מקומיים לכדו את המקטרת, ודינו נגזר לגרדום. מוות תחת מוות. לאחר שתדלנות של עסקנים שונים, נוצרה אפשרות לשחררו של הברנש על ידי תחבולות שונות, אך היעב"ץ (שו"ת "שאלת יעבץ" ח"ב סי' ט') התנגד לכך נחרצות! מי שרצח במזיד בפני עדים, [אף שעשה כן בלא התראה], אין להצילו ממיתה שנגזרה עליו - "ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו" (במדבר לה/לג), והוא אף טוען כי כך מפורש בסוגייתנו.

בגמרתנו מסופר, כי מספר יהודים, אשר יצאה שמועה כי הם רצחו אדם, ביקשו מרבי טרפון שיחביאם, אך הוא סירב לעשות כן, מאחר שיש חשש שהם הרגו אדם, "אסור להציל אתכם" (רש"י ד"ה "מיחש ליה בעי"). הרי לנו הוכחה מפורשת, כי אין להציל חייב מיתה מן העומדים להורגו, ואף אם גויים המה ואינם דיני נפשות כדיני התורה.

מעניין לציין, כי רבי יהודה החסיד כתב (ספר חסידים סי' תרפ"ג) על הפסוק (משלי כח/ז)

שבא לסיום גם כן משתתף בזכות לימוד התורה. **כשקולו** של פעמון הדף היומי מפעם בראשי חיפשתי שיעור, ומצאתי. אני משתתף בכל יום בשיעור דף היומי בבית הכנסת הגדול בבני ברק, באחד וחצי בצהריים.

תודה רבה לכם
ד"ר אבי זלוטשובר
תל אביב - בני ברק

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורר

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ל' שבט א' דר"ח אדר תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן גדליה הופמן** ז"ל

ב"ר חיים יהודה ז"ל

נלב"ע ד' באדר תשכ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידינו
הר"ר **ישראל פרנס** ומשפ' שיחיו פ"ת

לעילוי נשמת

מרת **אסתר חיה שרה קמני** ע"ה

ב"ר אליהו ז"ל נלב"ע ז' אדר א' תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י נכדה ידידינו הר"ר **יהודה דויטש** ומשפ' שיחיו - רמת גן

לעילוי נשמת

הר"ר **גרשון וסרצוג** ז"ל

ב"ר חנוך ז"ל נלב"ע ז' אדר תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **חנוך סער-וסרצוג**
וד"ר **מיכאל סער-וסרצוג** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שושנה חיה בן משיח** ע"ה

בת רבקה ע"ה נלב"ע ו' אדר תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר **מנחם ודליה בן משיח** שיחיו - סביון

"אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו" - אם בורח רוצח אליך, אל תקבלהו בין יהודי בין נכרי, **כמעשה דר' טרפון בנדה**".
עם זאת, שיטת רש"י אינה מקובלת על יתר הראשונים. בעלי התוספות והרא"ש, מביאים את פירוש השאלות, שרבי טרפון חשש להחביאם, פן יבולע לו על ידי המלכות. אמנם, אין בכך כדי לערער על עצם פסק ההלכה שאין להציל רוצח, אלא שמן המקרה שאירע ברבי טרפון, אין להביא ראיה (מהרש"ל, שו"ת "חוות יאיר" סי' קמ"ו, יעב"ץ שם). המהרש"ל מסיים את דבריו בנושא, כי כאשר מדובר ברוצח וודאי, "כן יאבדו כל אויבי ה' וידינו אל תגע בהם".

דף סא/ב אבל עושה ממנו תכריכין למת

אנוס רחמנא פטריה - ממה?

בגמרתנו אנו למדים, כי קיים נידון, אם לעתיד לבוא "מצוות בטלות", כאשר הכוונה היא לעתיד לבוא לאחר תחיית המתים, וההשלכה המעשית מנידון זה היא, אם מותר להלביש את המתים בתכריכים העשויים משעטנז. כאשר הם יקומו בתחיית המתים הם יהיו חייבים בדיני התורה, והמלבישם בבגד שעטנז מכשילם באיסור תורה. ברם, אם מצוות בטלות לעתיד לבוא, אין כל מניעה לעשות כן (כך פירשו רבים מן הראשונים. אולם הרשב"א וראשונים נוספים פירשו את הגמרא על הזמן שאינו חי, עיי"ש).

להטיל ציצית בתכריכי המתים: בגמרא (מנחות מא/א) מבואר, כי יש להטיל חוטי ציצית בתכריכי הנפטר, משום "לועג לרש". בימינו אין נוהגים כן, אך הראשונים נחלקו מה טעמה של הגמרא אומרת לעשות כן. לדעת חלק מן הראשונים כוונת הדברים היא, שהלבשת הנפטר בבגדים שאינם מעוטרים בציצית, מהווה זלזול בכבודו (עיי' תוס' בסוגייתנו ד"ה "אבלי"). אולם, הרא"ש (מועד קטן פ"ג סי' פ') מביא בשם רבינו יהודה מפרי"ש, כי יש להטיל ציצית בתכריכי המת, מאחר שלעתיד לבוא מצוות אינן בטלות, והרי זה לעג לרש, אם יקום בתחיית המתים ויווכח שבגדו נטול ציציות בארבע כנפותיו.

השאלה המתבקשת היא, לדעת רבינו יהודה מפרי"ז, מדוע הגמרא מנמקת את דבריה ב"לעג לרש", כלום אין לחשוש לעצם העובדה שיהודים יהלכו בבגד ארבע כנפות נטול ציציות ויעברו על איסור תורה? - כשם שלמדנו בגמרתנו כי אין להכשיל את המתים באיסור שעטנז, לכשיקומו בתחיית המתים, כך גם אין להכשילם באיסור לבישת בגד בעל ארבע כנפות נטול ציצית.

ההבדל בין ביטול עשה, לאיסור לא תעשה: ובכן, שאלה זו מובילה אותנו להתבונן בהבדל שבין ביטול מצוות עשה לבין עבירה על מצוות לא תעשה.

התורה דורשת מן היהודי - הטל ציצית בבגד ארבע כנפות אותו אתה לובש. אם אינו עושה כן, הוא מבטל מצווה מן התורה. חמור מאד. אם אינו מטיל ציצית, אסור לו ללבוש את הבגד. מדוע? מפני שאסור לבטל מצווה מן התורה. הוי אומר, אין איסור בעצם לבישת בגד בעל ארבע כנפות נטול ציצית, אלא העבירה היא באי הטלת הציציות בכנפותיו. שונה הוא איסור שעטנז, שהתורה אוסרת ללבוש בגד העשוי מצמר ומפשתים יחדיו. הלובש בגד שעטנז עובר עבירה, מפני שאסור ללבוש בגד שעטנז.

ציצית שנקרעה בשבת: חילוק זה מוצא את ביטוי בהלכה שכתב המרדכי, לגבי יהודי אשר לבש בשבת בגד בעל ארבע כנפות וציציותיו עליו כנדרש, ובמהלך השבת הציציות נקרעו. המרדכי כותב, כי הוא אינו חייב להסיר את הבגד מעליו, מאחר שבשבת אסור לקשור את חוטי הציצית לבגד, וממילא הוא אינו 'מבטל' כל מצווה, שהרי אינו יכול לקיימה גם אם ברצונו לעשות כן. לעומת זאת, יהודי שנאנס לעבור עבירה, ביצע מעשה שהתורה הורתה שלא לעשותו. אמנם הוא פטור מן העונש, מפני שהוא אנוס, אך לא ניתן להתעלם מן העובדה שהוא ביצע פעולה המנוגדת לרצון התורה.

לפיכך, דווקא בגד שעטנז אסור להלביש למתים, כדי שלא להכשילם עם קומם בתחיית המתים בעשיית מעשה אסור. ברם, טעם זה אין בו כדי לאסור על לבישת בגד בעל ארבע כנפות נטול ציצית למתים, מפני שהם לא יחשבו כמי שעושים דבר המנוגד לרצון התורה, שהרי אין איסור ללבוש בגד זה, אלא חובה להטיל בו ציצית מיד, וכל ההולך להטיל ציצית בבגד כדי לבצע את חובתו, אינו עובר על כל איסור. לפיכך, רבי יהודה מפרי"ש נזקק לטעם של "לועג לרש" (ייקובץ שיעורים" ח"ב סי' כ"ט).

מצטרפים חדשים! לרגל תחילת מחזור
י"ב בדף היומי פנה עוד היום!

1800-20-33-11